

זה לא רק שחור או לבן

בשונה מהאידיאולוגיה המודרנית שהולכת עד הקצה, היהדות יודעת להבדיל בין עיקר לתפל ולמצוא את שביל הזהב בתבונה ובשכל ישר.

מותר או אסור

תייר יהודי מגרמניה ביקר במאה שערים, ונכנס לאחת מהמסעדות הקטנות במקום. הוא ניגש לקופה ושאל האם הם מקבלים כרטיסי אשראי, שכן ישנם חנויות קטנות בגרמניה שלא מקבלות כרטיס אשראי.

"תלוי", ענה לו הקופאי. התייר לא הבין. "מקבלים או לא מקבלים?", שאל. "אם הכרטיס עובר מקבלים, אם הוא לא עובר לא מקבלים", השיב הקופאי.

התשובה הזאת מגדירה את הגישה של היהדות לנושאים רבים בחיי היום יום. לא מזמן יצא לי לדבר בשיעור על הנושא של 'צער בעלי חיים' (שלרוב הדעות זהו איסור מהתורה). אחד המשתתפים שהוא במקרה צמחוני הגיב: לאכול אותם מותר אבל לצער אסור?! עניתי לו שבחברה של ימינו הכל זה בקיצוניות, אם מותר אז מותר הכל, ואם אסור אז הולכים עד הקצה האחרון. ביהדות זה לא שחור לבן אלא יותר מורכב. יש דברים שמותר לעשות ויש דברים שאסור.

לאכול בשר מותר, כי כך קבעה התורה. לאחר המבול הקב"ה אמר לנח: "כל רמש אשר הוא חי לכם יהיה לאכלה כירק עשב נתתי לכם את כל" (נח ט, ג). מדוע התורה התירה לאכול בשר? הרבי מסביר (תו"מ תשמ"ו ח"ד עמ' 270) שאחר המבול נחלשו הדורות, ולכן האדם זקוק לאכול בשר כדי להיות בריא.

בנוסף לכך, מותר גם לעשות ניסויים רפואיים על חיות כדי לקדם את הרפואה שתוכל להביא מזור לאנושות. מדוע? כי החיה נבראה לשמש את האדם, אבל לצער בעל חי רק בשביל אינטרטיינמנט ובידור זה אסור, וכפי שמוצאים אצל בלעם שהמלאך נזף בו "על מה הכית את אתונך" (בלק כב, לג), ועוד.

את המורכבות הזאת אנו מוצאים בעוד הרבה הלכות, מאז שבית המשפט העליון ביטל את פסק הדין שהתיר הפלות, מתנהל ויכוח גדול בנושא הזה, ושוב גם בנושא הטעון הזה אנשים נוטים לקצוות. השמרנים טוענים שאסור להתיר הפלות בשום אופן ובשום מצב. מאידך הליברלים סוברים שלכל אישה הזכות על גופה והיא יכולה להחליט לעשות הפלה בכל מצב שהוא, ושאיף אחד לא יתערב לה בחייה.

ההלכה אומרת שהפלות זהו דבר שאסור לעשות, אבל בכל כלל יש יוצא מן הכלל. ישנם מקרים נדירים שבהם בהוראת רב יהיה מותר לעשות הפלה.

תשעה באב היברידי

ביום רביעי בערב אנו נציין את תשעה באב בעשרים וארבע שעות של צום וקניות, נשב על הארץ ונקונן על חורבן בית המקדש. זוהי טרגדיה שאנו מתאבלים עליו כבר אלפיים שנות גלות. זהו יום עצוב לעם היהודי לכל הדעות.

מאידך בספר תהלים ישנו פרק (ע"ט) שמספר על חורבן בית המקדש: "מזמור לאסף, אלוקים, באו גוים בנחלתך, טמאו את היכל קדשך שמו את ירושלים לעיים". המשורר מתאר את חורבן בית המקדש וחורבן ירושלים.

שואל המדרש כיצד זה שהמשורר מתחיל פרק המתאר את חורבן בית המקדש במילים "מזמור", היה מן הנכון להתחיל במילים "קינה לאסף"? מן הראוי לקונן על החורבן ולא לשיר! מתרץ המדרש שאנו שמחים שהקב"ה כילה את חמתו על העצים ועל האבנים ולא שפך את חמתו על ישראל (איכ"ר ד, יד).

מיד יקום האדם שאוהב את הכול שחור לבן וישאל: אם כן, מה אנו אמורים לעשות בתשעה באב? לקונן על החורבן או לשמוח שלא כילה את חמתו על ישראל? התשובה היא שזה שניהם גם יחד. מקוננים על חורבן, וביחד עם זה שמחים שעם ישראל שרד וקיים לנצח.

שלום אמיתי

בראש חודש מנחם-אב עם ישראל ציין את יום פטירתו של אהרן הכהן, והוא היחיד שיום פטירתו כתוב במפורש בתורה. מה היו מעשיו של אהרן הכהן? הוא היה עסוק בשלום בית. המדרש מספר שכשנודע לאהרן על זוג נשוי שהם במריבה, הוא היה בא לבעל ואומר לו שאשתו מתחרטת על המריבה האחרונה, והיא מאוד רוצה להשלים עם בעלה. לאחר מכן הוא היה הולך ומספר לאשה שבעלה מתחרט על ההתנהגות המבישה שלו בתקופה האחרונה והוא מתחנן שתסלח לו ומעתה הוא מבטיח "להשתדל" להיות הבעל הכי מכיל שיש (אדר"נ י"ב ג.).

כשדיברתי על כך השבוע בשיעור, מישהו שאל אותי: כיצד מותר לומר דבר שקר, ועוד כשמדובר באהרן הכהן? התשובה היא: נכון שהתורה אומרת "מדבר שקר תרחק", ויתרה מזו בתורה יש 365 איסורים, ורק על דבר אחד נאמר כי עלינו להתרחק ממנו? השקר (פלא יועץ ערך שקר), מאידך אמרו חז"ל "שמותר לו לאדם לשנות מפני השלום" (יבמות סה, ב.).

וכפי שמסופר בחומש בראשית כשהמלאכים בישרו לאברהם "שוב אשוב אליך כעת חיה והנה בן לשרה אשתך", התורה מספרת: "ותצחק שרה בקרבה לאמור אחרי בלתי היתה לי עדנה ואדוני זקן", ומיד התורה ממשיכה לספר שהקב"ה פנה לאברהם ושאל: "למה זה צחקה שרה לאמר האף אמנם אלד ואני זקנתי". אומר רש"י: "שינה הכתוב מפני השלום שהרי היא אמרה ואדוני זקן" (לך לך יח, יג). ואם כן הקב"ה מלמד אותנו שנכון לשנות מפני השלום.

בא הרבי ומחדש כאן דבר נפלא. כשאהרן אמר שהבעל התחרט הוא לא שיקר.

מדוע? ישנה הלכה מעניינת בקשר לגט. אדם שמגרש את אשתו צריך לעשות את זה מתוך רצון חופשי, ואם הבעל נתן גט בניגוד לרצונו בגלל שהכריחו אותו לעשות זאת שלא כדין, גט כזה אינו גט והאישה אינה מגורשת. אולם אם בית הדין מגיע למסקנה שהבעל חייב לגרש את אשתו, אז כדי "לעודד" את הבעל לתת גט בית הדין יכול להטיל עליו סנקציות קשות, כמו חרם, לא לצרף אותו למניין, לא להרשות לו להיכנס לבית הכנסת ועוד כל מיני דרכים להכריח אותו לתת גט, עד שיאמר "רוצה אני", שהוא רוצה לתת גט.

נשאלת השאלה, הרי האמת היא שהוא לא רוצה אלא מכריחים אותו לומר "רוצה אני", אם כן מה זה המשחק הזה. אומר הרמב"ם: "שאיין אומרים אנוס אלא למי שנלחץ ונדחק לעשות דבר שאינו מחויב בו מן התורה" אבל מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה? והוכה עד שעשה דבר שחייב לעשותו אין זה אנוס? מאחר שהוא רוצה להיות מישראל ורוצה לעשות כל המצוות ויצרו הוא שתקפו וכיון שתשש יצרו ואמר רוצה אני כבר גירש לרצונו" (רמב"ם הל' גירושין ב).

כשהרצון הפנימי מתגלה

הרמב"ם מלמד אותנו שיעור חשוב מאוד על מהותו של היהודי. עמוק בלב, אומר הרמב"ם, כל יהודי רוצה לעשות את רצונו של הקב"ה, אלא האגו שלו לא מרשה לו לעשות את זה, היצר הרע מבלבל אותו עם כל מיני פיתויים שונים, והוא מתפתה לעשות דברים נגד התורה. לכן כשמכריחים אותו לעשות מצוה, בעצם עוזרים לו לעשות את מה שהוא באמת רוצה.

כמו אדם שבהוראת הרופא חייב להתנזר מאכילת עוגות וסוכרים. הוא מגיע לאיזו מסיבה ועיניו רואות פיסת עוגה והלב חומד והנה הוא כבר עומד לטעום ממנה, אבל אז אשתו בזווית עיניה מבחינה בכך, נזפת בו ולא מרשה לו לגעת בזה. נכון שבאותו רגע היא כופה אותו לכך, אבל חצי שעה מאוחר יותר הוא יכיר לה תודה על כך שהיא עזרה לו לשמור על הבריאות שלו.

אומר הרבי, כשאהרן הכהן סיפר לאשה שהבעל מתחרט על כך שהוא פגע בה והוא מעוניין בשלום בית, אהרן לא שיקר אלא גילה את רצונו האמיתי של הבעל. והרצון האמיתי של יהודי זה לעשות את רצונו של הקב"ה. ומהו רצונו של הקב"ה? "ציוו חכמים שיהיה אדם מכבד את אשתו יותר מגופו" (רמב"ם הל' אישות טו, יט), ואם כן אהרן לא שיקר אלא אמר את האמת. יתכן שהבעל עדיין לא מודע לכך, אבל זהו רצונו הפנימי (שיחות קודש תשמ"א ח"א עמ' 164).

ההלכה הזאת היא היסוד לכל הגישה של הרבי ליהודי. כשבאים ליהודי ומציעים לו להניח תפילין והוא אומר בתוקף שהוא לא מעוניין, לא נבהלים מהדברים. מדוע? כי עמוק בלב הוא כן רוצה להניח תפילין, הוא רוצה להתחבר לקב"ה, אלא שהיצר הרע שלו משכנע אותו שהוא עייף, ואין לו חשק וכו'. ברגע שישחררו אותו מהאחיזה הלופתת של היצר הרע הוא יגיע לבד למסקנה שהוא דווקא מאוד רוצה לקיים מצוות.